

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија” бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11), како и врз основа на член 30 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија” бр. 103/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11, 51/11, 6/12, 100/12, 24/13, 41/14 и 116/14) министерот за образование и наука ја утврди Наставната програма по **македонски јазик** за IX одделение на деветгодишното основно образование за учениците со **оштетен вид** во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта.

АДАПТИРАНА НАСТАВНА ПРОГРАМА ЗА
УЧЕНИЦИТЕ СО ОШТЕТЕН ВИД

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

IX ОДДЕЛЕНИЕ

Скопје, август 2015

ДЕВЕТГОДИШНО ОСНОВНО
ОБРАЗОВАНИЕ

1. ВОВЕД

Наставата по македонски јазик на учениците им овозможува да развиваат интерес за запознавање и применување на македонскиот јазик како средство за комуникација, за учење, за уметничко изразување во средината во која растат и живеат. Преку наставата по македонски јазик се развиваат способностите за слушање, читање, пишување, усно и писмено изразување, сфаќање, доживување и толкување како на јазикот така и на литературните текстови.

Овој наставен предмет создава основа за стекнување знаења и од други наставни предмети затоа што преку практиката на воспитно-образовната работа по овој предмет се оперира со интегрално поврзаните процеси: мислење-говор-читање со разбирање. Со примена на интегрално поврзаните процеси во наставата по предметот македонски јазик учениците стекнуваат способности да ги користат содржините од останатите наставни предмети кои ги изучуваат.

Учениците преку оваа настава ќе се запознаат со структурата и системот на македонскиот стандарден јазик и на сите нивоа ќе ја усвојуваат и ќе ја применуваат стандарднојазичната норма (фонетско-фонолошка, морфолошка, синтаксичка, лексичка, правописна и ортоепска).

Според наставниот план за предметот македонски јазик во IX одделение се планирани по 4 часа неделно, односно 144 наставни часа годишно.

Наставниот предмет македонски јазик во наставниот план има статус на задолжителен наставен предмет.

2. ЦЕЛИ НА РАЗВОЈНИОТ ПЕРИОД ОД IV ДО IX ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката да:

- се оспособи за усно и писмено изразување;
- го збогати својот речник;
- усвои поими, содржини и правила од граматиката, правоорот и правописот на македонскиот литературен јазик;
- ја запознае функцијата на зборовите и нивната примена во усното и писменото изразување;
- се поттикнува да чита и анализира текстови од уметничка и народна литература соодветна на возраста;
- препознае книжевни дела соодветно на возраста применувајќи ги основните теоретски поими (строфа, стих, рима, лик, дејство);
- препознае разни форми на писмено изразување (креативни текстови; текстови за практична намена);
- се поттикне да користи книги и друг вид литература од библиотеките и од други извори;
- се запознае со литературни, сценски, филмски и друг вид медиумски остварувања;
- се запознае со историските, културните и литературните достигнувања на македонскиот народ;
- се оспособи за продолжување на образованието;
- развива свест за значењето на мирот, толеранцијата и соработката меѓу луѓето од различни култури.

3. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ЗА IX ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката да:

- разликува зборови и категории кај видовите зборови;
- го проширува знаењето за видовите зборови: извици, честици и модални зборови;
- усвојува поими и правила од граматиката, правописот и правоговорот на македонскиот стандарден јазик;
- користи правилен ред на зборовите во реченицата;
- се оспособува за пишување текст;
- користи граматички и правописни норми при читањето и пишувањето;
- го збогатува речникот со нови зборови;
- развива чувство на припадност кон својата и почит кон другите култури;
- се оспособи за усно и писмено раскажување и прераскажување текст;
- следи информација од различни медиуми и да пренесува кратки информации;
- може вербално да репродуцира зборови и едноставни јазични искази;
- се оспособи да применува ИКТ во наставата;
- се здобие со основни информации од театарската и филмската уметност;
- ја коригира и усовршува артикулацијата на гласовите во македонскиот јазик (во зборови и реченици).

4. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ ЈАЗИК			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - се запознае со развојот и статусот на македонскиот јазик во 20 век; - се запознае со делото на Крсте П. Мисирков; - се запознае со делото на Блаже Конески; - знае за воведувањето на македонската азбука; - знае за кодификацијата на македонскиот јазик и правопис; - се запознае со првата македонска граматика; <ul style="list-style-type: none"> - се оспособи за правилно акцентирање; - се оспособи за правилно акцентирање и градење акцентски целисти; 	<p>Македонскиот јазик во 20 век</p> <p>Крсте П. Мисирков</p> <p>Блаже Конески</p> <p>Акцент</p> <p>Акцентски целисти</p>	<p>Азбука</p> <p>Правопис</p> <p>Грамматика</p> <p>Блаже Конески</p> <p>Кодификација</p> <p>Акцентска целост</p> <p>Акцентирање</p>	<p>Аудио материјали за македонските деца од 20 век. Акцент се става на Крсте П. Мисирков и неговата дејност. Со помош на ИКТ и аудио записи од МРТВ, учениците добиваат претстава за овој значаен деец.</p> <p>Аудио материјали од МРТВ од кои се согледува улогата на Блаже Конески. Пишани материјали – библиографски податоци за Блаже Конески.</p> <p>Со помош на наставникот се чита текст во кој има двосложни и тросложни зборови. Учениците го обележуваат акцентот кај зборовите. Индивидуална работа врз даден текст: Учениците добиваат реченици со негација и заповеден начин. Самостојно го определуваат акцентот. Користење на ИКТ - учење нови зборови од интернет статија. Вежби со правоговор.</p> <p>Работа во група. Учениците се делат на две групи. Едната група има задача да напише три реченици во кои има</p>

<p>- ги препознава простите и сложените глаголски форми;</p> <p>- прави разлика меѓу простите и сложените глаголски форми;</p> <p>- се запознае со сложените глаголски форми (глаголски конструкции со сум и има/нема, можен начин);</p> <p>- ги препознава честиците во реченицата;</p> <p>- ги препознава извиците во реченицата;</p> <p>- ги препознава модалните зборови во реченицата;</p> <p>- прави разлика меѓу независно сложени и зависно сложени реченици;</p> <p>- да се запознае со зависно сложените реченици (исказни, временски, причински, следични, условни, допусни, односни, начински целни - информативно);</p>	<p>Глаголски форми</p> <p>Прости и сложени глаголски форми(повторување)</p> <p>Честици</p> <p>Извици</p> <p>Модални зборови</p> <p>Сложена реченица</p> <p>Независносложени и зависносложени реченици-разлики</p> <p>Зависносложени реченици</p>	<p>Сум конструкции</p> <p>Има/нема конструкции</p> <p>Можен начин</p> <p>Честици</p> <p>Извици</p> <p>Модални зборови</p> <p>Сложена реченица</p> <p>Зависно сложени реченици</p> <p>Видови зависносложени</p>	<p>прости глаголски форми, а другата сложени. Потоа го читаат напишаното. Дискусија.</p> <p>Индивидуална работа: учениците самостојно прават сложени глаголски конструкции од глаголи кои ќе ги посочи наставникот, а потоа на табла истите се презентираат.</p> <p>Во текст ги пронаоѓаат честиците. Вежби со користење потврдни, одречни, показни честици.</p> <p>Работат на текст во кој има можност да се трансформира индиректен во директен говор, притоа да се искористат извиците. Пр. Детето извика дека видело змија – Леле, ене змија! – извика детето.</p> <p>Во парови меѓусебно се изразуваат со примена на модални зборови. Пр. Веројатно ќе вrne. Без сомнение ќе вrne.</p> <p>Вежби со препознавање на зависно-сложените реченици.</p> <p>Вежби со правилно препознавање на речениците преку меѓусебна проверка. Учениците добиваат 4 реченици од секој вид кои треба да ги определат какви се. Потоа си ги менуваат листовите и меѓусебно се проверуваат.</p>
---	--	--	---

<p>- да се оспособи за правилно користење на правописните и интерпункциските знаци; - да се поттикнува на правопис и правоговор.</p>	<p>Правописни знаци Интерпункциски знаци Правопис и правоговор</p>	<p>реченици Сврзници во зависнословените реченици</p> <p>Правописни знаци Интерпункциски знаци</p>	<p>Учениците добиваат текст во кој нема правописни и интерпункциски знаци. Тие самостојно ги дополнуваат. Потоа се пронаоѓаат грешките. Дискусија.</p> <p>Вежби со „испревртен текст“ (текст во кој ставени се правописни и интерпункциски на погрешни места).</p>
---	--	--	--

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ ЛИТЕРАТУРА

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - се запознае со поемата како литературен вид; - се оспособи за препознавање стилски фигури; - се запознае со авантуристичките, научно-фантастичните и љубовните видови роман; - да се запознае со етапите во драмската композиција; - се запознае со поимот литературно – научни видови; - се оспособи за самостојно 	<p>Поема</p> <p>Стилски фигури: алегорија, словенска антитеза, симбол</p> <p>Роман Видови роман: авантуристички, научно-фантастичен, љубовен</p> <p>Драма Композиција на драмски текст</p> <p>Литературно-научни видови</p>	<p>Поема</p> <p>Стилски фигури: алегорија, словенска антитеза, симбол</p> <p>Роман</p> <p>Експозиција, Заплет, Кулминација, перипетија, расплет</p> <p>Биографија Автобиографија</p>	<p>Вежби со пронаоѓање на поемата (прашања: во што се согледува разликата помеѓу поемата и другите лирско-епски дела).</p> <p>Интерпретативно читање поема по избор на наставникот.</p> <p>Вежби со препознавање стилски фигури. Интерпретативно читање со акцент на стилските фигури. Вежби – пронаоѓање на алегоријата во басните и во поетски творби. Вежби – создавање песни со словенска антитеза.</p> <p>Вежби: работа во групи: создавање творби со стилски изразни средства. Предлог-работа во парови ли во група при што акцентот се става на едно стилско изразно средство. Групите или паровите може да ротираат за оваа вежба или пак да се повтори на неколку часа со различно барање до групата/парот.</p> <p>Вежби: истражување на интернет романи и определба каква содржина имаат. Читање фрагменти од романи по избор на наставникот како илустрација за видовите роман. Секој фрагмент да се чита на различен час.</p> <p>Вежби со определување на драмските етапи. Заедно се следи (се чита)</p>

<p>пишување биографија; -се оспособи за самостојно пишување биографија</p>	<p>Биографија Автобиографија</p>		<p>драмската творба и притоа внимателно се определуваат драмските етапи. Посета на театарска претстава. Работа во парови: Учениците пишуваат автобиографија. Потоа ги разменуваат ливчињата и читајќи ја напишаната автобиографија, пишуваат биографија едниот за другиот.</p>
--	--------------------------------------	--	--

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ ИЗРАЗУВАЊЕ И ТВОРЕЊЕ

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученико/ученичката да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - се оспособи за правилно усно и писмено прераскажување; - се оспособи за самостојно пишување; - се оспособи за правилно изразување; - да се оспособи за кусо наспрема долго известување; - да се запознае со начинот на пишување пријава, службени обрасци. 	<p>Писмено изразување</p> <p>Известување</p> <p>Новинарска статија</p>	<p>Пријава</p> <p>Службени обрасци</p>	<p>Вежби со дополнување, заокружување.Пр. на учениците им се дава подготвен текст(урнек) во кој ќе дополнуваат. Вежби за пишување пријава.</p> <p>Вежби со кусо наспрема долго известување. Пр. еден ученик известува кусо, наспрема друг кој за истото го известува на подолг начин. Нотирање на важните елементи на известувањето. Вежби за правилно усно и писмено изразување.</p> <p>Запознавање со новинарски статии од весници. Разговор за начинот на кој е составена статијата, за темата и за интерпретацијата на истата.</p>

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ МЕДИУМСКА КУЛТУРА

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката да: -да ги осознае филмските изразни средства</p> <p>- да ја препознае музиката и звучните ефекти во филмот</p> <p>-да се запознае со разликите меѓу филмската, театарската и литературната уметност</p>	<p>Филмски изразни средства</p> <p>Говор Глума Музика Звучни ефекти</p>	<p>Говор Глума Музика Звучни ефекти</p> <p>Филмска, театарска и литературна уметност</p>	<p>Филмови-следење исечоци од филмови и дискусија за чуеното.</p> <p>Вежби: разговор за некој познат филм. Анализа на филмските изразни средства (препознавање на говорот, музиката). Со помош на ИКТ истражување на наведените елементи за одреден филм.</p> <p>Аудио вежби – слушање музика од познати филмови.</p> <p>Разговор за создавањето литературно дело, театарско или филм. Со помош на наставникот учениците истражуваат на интернет литературно дело кое е екранизирано или поставено во театар. Пр. „Пат околу светот за 80 дена“.</p>

5. КАРАКТЕРИСТИКИ НА УЧЕНИЦИТЕ СО ОШТЕТЕН ВИД

За нормален интелектуален развој на личноста важна улога има и стекнувањето непосредни искуства од поголем број сензорни подрачја. Поради тоа, когнитивниот развој на децата со поголеми или помали оштетувања на сетилата за слух и вид наспроти лицата без ваков дефицит покажува побавно темпо. За учениците со оштетен вид, стручњациите изразуваат најголем оптимизам во поглед на нормалниот развој на личноста. Учениците со оштетен вид можат да се поделат во три подгрупи:

1. лица со слаб вид кај што оштетувањето на видот воопшто не е откриено, па тие најчесто се оценети како мрзливи, пасивни, незаинтересирани и помалку снаодливи во просторот;
2. лица кај што постои видлив напор да се надминат проблемите што ги предизвикало оштетувањето. Тие се мотивирани за работа, компензаторните процеси имаат силно дејство за активирање на постојните способности, успешни се во училиштето и добро се социјализирани;
3. лица со оштетен вид кај што е дијагностицирано оштетување и кај што се манифестираат неприлагодени реакции. За разлика од децата што немаат пречки во видот слепите деца почесто манифестираат агресивност во своето однесување. Учениците што имаат пречки во видот, поради неможноста за слободни движења, често моторно заостануваат. Во когнитивниот развој, особено во вербалниот, тие заостануваат бидејќи немаат можност за визуелна и иконичка репрезентација на средината. Од овие причини кај нив, во споредба со своите врстници, се забележува заостанување во образованието од 2-3 години.

6. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Наставната програма по предметот македонски јазик овозможува планирање и поврзување со наставата по предметите: историја, музичко образование и физичко и здравствено образование. Имено, во планирањето на наставата по македонски јазик можат да се вклучат и содржини од: историја (состојбата во Македонија во 20 век- општествено-политички услови); со музички стимулации и ритмички вежби (преку содржините кои се поврзани со акцентирање), физичко и здравствено образование (се прават вежби за правилно дишење при изговор на конкретни самогласки и согласки или при симулација на определени надворешни описи на ликови од книжевни дела). Во севкупното планирање на содржините на наставниот предмет македонски јазик треба да се вклучуваат и планирања кои се поврзани со вреднување на постигањата на учениците за време на реализацијата на наставната програма и на крај од определени образовни периоди. Тоа подразбира дека вреднувањето треба да е дел и од дневните, тематските и од глобалните планирања на наставниот процес.

Планирањето на наставата по македонски јазик треба да биде во координација со наставниот план и програмата за овој предмет и да ги опфаќа програмските содржини на сите образовно-воспитни подрачја. При одредувањето на бројот на часовите за предметните подрачја треба да се имаат предвид индивидуалните

способности на учениците, како и специфичностите на условите за изведување на оваа настава во училиштето. Во планирањето на наставната програма треба да се води сметка за различното тежинско ниво на програмските содржини во рамките на програмата што се извлекува од поставеноста на целите што треба да е основа на планирањето на наставниот процес. Во планирањето, исто така, како појдовна основа треба да е и поставеноста на наставната содржина, потребниот временски рок за реализација на истата, како и нивото на постигања на поставените цели. Сепак, се препорачува да нема впечатливо големи временски отстапки за содржинската реализација.

Фондот на часови по наставниот предмет изнесува 144 часа годишно, 4 часа неделно.

Наставни средства:

- учебник избран на ниво на училиштето за соодветниот предмет, одобрен од страна на министерот;
- енциклопедии, речници и сл.;
- Интернет, образовни софтвери;
- списанија;
- визуелни средства и други средства, ДВД-плеер и др.;
- други извори на учење во непосредната околина: споменици на културата, музеи, домови на културата, библиотеки, медиотеки, кина, театри, национални паркови итн.

7. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

ДИЈАГНОСТИЧКО ПРОВЕРУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ

На почетокот на учебната година наставникот врши дијагностичко проверување на предзнаењата на учениците со цел да се запознае со знаењата кои ги имаат учениците и истото да го искоисти во функција на квалитетното планирање и реализирање на идните активности. Дијагностичкото проверување наставникот може да го реализира со примена на повеќе инструменти како што се: усни прашања подготвени од наставникот, усни прашања подготвени од учениците, пишување кратки состави, разговор.

Добиените одговори се слика на ученичките предзнаења во најширока смисла на зборот и претставуваат основа за планирањата за реализација на наставната програма и процесот на оценување во текот на наставната година.

ФОРМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ

Во текот на наставата по македонски јазик во деветто одделение се препорачува формативно следење кое ќе овозможи формирање на објективни описи како повратна информација за постигањата на учениците во определен временски период. Формативното следење на постигањата на учениците наставникот може да го реализира со користење на соодветни методи и постапки:

- разговори наставник/ученик;
- презентации;
- вежби;
- домашни работи;
- портфолио-собирање на показатели (детски изработки, творби, искази и сл.) за секој ученик посебно.

Портфолиото треба во текот на целата година да им е достапно на родителите за да можат да придонесат во квалитетната реализација на наставата по македонски јазик

Добиените резултати од следењето на постигањата на учениците овозможуваат креирање на планираните усни и пишани повратни информации кои се наменети за учениците, за родителите и за самите наставници. На крајот од секое тримесечје, врз основа на сознанијата од формативното оценување, се реализира микросумативно оценување од чишто резултати се оформуваат тримесечните вреднувања за постигањата на учениците.

СУМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ

Врз основа на целокупните податоци добиени од следењето, проверката на постигањата на учениците во текот на реализацијата на Наставната програма наставникот ја констатира развојната состојба на секој ученик поединечно, во рамките на секое програмско подрачје.

Од формативните оценувања произлегува сумативната оценка. Наставникот раководејќи се од поставените нивоа на постигања во тек на определени временски периоди за секој ученик посебно на крајот на учебната година внесува соодветни нумерички оценки.

8. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови за реализацијата се темели на Нормативот за простор за IX одделение и за наставните средства за IX одделение донесен од страна на министерот за образование и наука.

9. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Наставата по македонски јазик во деветто одделение може да ја изведува лице кое завршило:

Филолошки (порано Филозофски факултет):

-студиска група за македонски јазик и македонска книжевност;

-студиска група за македонски јазик и книжевност;

-студиска група за македонска книжевност и јужнословенски книжевности(порано книжевности на народите на СФРЈ);

-студиска група за општа и компаративна книжевност - наставна насока,

-студиска група за општа и компаративна книжевност - друга насока, со здобиена соодветна педагошко-психолошка и методска подготовка во акредитирана установа;

-двопредметни студии по македонски јазик и англиски јазик, македонски и француски јазик, македонски јазик и германски јазик;

-покрај соодветна педагошко-психолошка и методска подготовка во акредитирана установа, наставниот кадар треба да се здобие и со дополнителна дефектолошка дообразба на соодветен факултет;

- дипломиран дефектолог.

Доколку на објавениот оглас не конкурирало лице со стекнато образование од горенаведените студиски групи, настава може да изведува и лице кое завршило:

-македонски јазик како втор главен предмет-наставна насока.

Потпис и датум на утврдување на наставната програма

Адаптираната наставната програма по **македонски јазик** за IX одделение на деветгодишното основно образование за учениците со **оштетен вид** во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта, врз основа на утврдената соодветна наставна програма за деветгодишно основно образование, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди

Бр.12-15169/1
22.09.2015 година

Министер

Abdilaqim Ademi

Изготвил: работна група, координатор м-р Марина Д. Ѓоргиевска, советник
Контролирал: Трајче Ѓорѓиевски, раководител на одделение
Одобрил: м-р Митко Чешларов, раководител на сектор